

A SOÁ UTÁNI ZSIDÓ-KERESZTÉNY KAPCSOLATOK THEOLÓGIAI ASPEKTUSAI [I.] kollokviumi és tanulmányi szakirodalom

Tanegységi ETR-kód: WTHÖ1036

Abbreviatúra: F = fakultatív

A tanegység teljesítésének formája: Az alábbi irodalom ismerte és vizsgán történő referálása. Három [F]-tétel választása nem [F]-tételek kiváltásával lehetséges.

1. SOÁ ÉS THEODÍCEA_MEGKÖZELÍTÉS (AZ ÓRÁKON ELHANGZOTTAKKAL EGYÜTT)

Alapszintű ismeretek megszerzéséhez használható források:

Feladat: általános tájékozottság

Magyar Katolikus Lexikon lemmája:

<http://lexikon.katolikus.hu/T/term%C3%A9szetes%20teol%C3%B3gia.html>

Turay Alfréd: Istent kereső filozófusok (teodícea). 2002[3]. [A bevezetésben érinti a kérdést.]: <http://mek.oszk.hu/08700/08788/html/index.htm>

A dogmatika kézikönyve. (Szerk.: Theodor Schneider.) Budapest: Vigília Kiadó. 1996. 79., 206-209., 229.

Nyíri Tamás: A filozófiai gondolkodás fejlődése (több kiadása ismert): keresés: tárgymutató t/h/eodícea címszóhoz tartozó oldalai szerint,

Rahner, Karl – Vorgrimler, Herbert: Teológiai kieszótár (1980): keresés: t/h/eodícea címszó,

Vorgrimler, Herbert: Új teológiai szótár (2006): keresés: t/h/eodícea címszó,

Tillich, Paul: Rendszeres teológia. Budapest: Osiris Kiadó. ([Sorozatcím:] Osiris Tankönyvek.) 1996. 219sq.; 656.

Speciális további érdeklődés esetén:

Visky Béla doktori értekezése: http://www.kre.hu/rektori/files/Visky_S_Bela.doc

Pannenberg, Wolfhart: Rendszeres teológia. Budapest: Osiris Kiadó. 1: 2005., 2: 2006. (Tárgymutató nincs; a szóban lévő szakaszok sak tartalmilag alaposabb tanulmányozással találhatóak meg.)

Filozófia. (Főszerk.: Boros Gábor.) ([Sorozatcím:] Akadémiai kézikönyvek.) Budapest: Akadémiai Kiadó. 2007.: keresés: a tárgymutató "teodícea" címszóhoz tartozó oldalai szerint.

Küng, Hans: Theodizee. Testfall der Theodizee-Frage: Gott in Auschwitz? In.: Uő.: Glaube und Naturwissenschaft. (Herausgegeben von Hans Küng und Stephan Schlenzog.) Freiburg–Basel–Wien: Herder. ([Reihe: Sämtliche Werke, 11.] 116-117.=

<http://www.dober.de/religionskritik/kuengtheodizee.html>

Küng, Hans: Sinnloses Leid nicht theoretisch verstehen, sondern vertrauend bestehen. In: *ibidem*, 118-120. : <http://www.dober.de/religionskritik/kuengtheodizee.html>

A SOÁ-THEODÍCEA PROBLÉMAVILÁGÁHOZ:

Hösle, Vittorio: A teodícea stratégiái Leibniz, Hegel és Jonas műveiben. In: *Mérleg*, (41.) 2005/3. 283-310.

Metz, Johann Baptist: „A világ felé fordulva”. Teológiai és önéletrajzi áttekintés. In: *Vigilia*, 2009/1.: <https://vigilia.hu/regihonlap/2009/1/metz.htm>

Metz, Johann Baptist: „Auschwitz után”. In: *Vigilia*, (73.) 2008/9. 699-704.: <https://vigilia.hu/regihonlap/2008/9/metz.htm>

Metz, Johann Baptist: Nincs szenvedés, amelyhez ne volna közünk. [Quelle: Süddeutsche Zeitung, 2004. szept. 28.] In: *Mérleg*, (40.) 2004/4. 453-459. = http://www.merleg-digest.eu/files/u2/044_Metz.pdf

Tück, Jan Heiner: Hol volt az ember. (A pápa látogatásáról a jeruzsálemi Jad Vasemben.) In: *Mérleg Online*, 2014. június 17.: <http://www.merleg-digest.eu/hol-volt-az-ember/>

2. ZSIDÓ-KERESZTÉNY KAPCSOLATOK A SOÁ UTÁNI ÚJ ORIENTÁCIÓ JEGYÉBEN

❖ A SOÁ UTÁNI ZSIDÓ-KERESZTÉNY KAPCSOLATOK THEOLÓGIAI KONTEXTUSÁHOZ

A történeti Jézus-kutatás mint ideológiakritika. Összefoglaló Wolfgang Stegemann Jézus nyomában című tanulmányáról. In: *Mérleg Online*, 2015. október 18. [F] =

<http://www.merleg-digest.eu/a-torteneti-jezus-kutatas-mint-ideologiakritika/>

Aradi György: Auswitz – katarzis a teológiában. In: *Lelkipásztor*, (81.) 2006/3. 90-91.

Blum, E. – Schmid, H. – Stegemann, E.: Igazság és szeretet. In: *Egyház és Világ*, (2.) 1991/12. (VII. 26.) 4-7. [F] = In: *Majszai Tamás: Zsidóság, egyházak, teológia (II.) (Szakfordítások)* Budapest: Wesley János Lelkészképző Főiskola. Theológus és Lelkész Szak. WJLF – Ökumenika Tanszéki Kiadványok 8.) 2008. 59-68.:

http://wesley.hu/sites/default/files/fajlok/zsidosag-uj_wjlf_tan_folyt_mind_ford_rev.14.04.19.pdf

Lapide, Pinchas: Húsvétvasárnap – egy zsidó szemével. In: *Mérleg*, (31.) 1995/1. 40-44.:

http://wesley.hu/sites/default/files/fajlok/lapide_husvetvasarnap_-_egy_zsido_szemevel_merleg_95_40-44.pdf

Mussner, Franz: A Jézusra és az evangéliumra mondott zsidó „nem”. E „nem” okai és következményei a zsidókra nézve. In: *Mérleg*, (40.) 2004/3. 251-269. [F] [Quelle: *Trierer Theologische Zeitschrift*, 2001/1.] =

http://wesley.hu/sites/default/files/fajlok/mussner_franz_a_jezusra_es_az_evangelimra_mondott_zsido_nem_merleg_04_03_251-269_0.pdf

Tatai István: Az Egyház és Izrael. Korrelációs modellkeresés a posztholokauszti-teológiában. Budapest: Harmat Kiadói Alapítvány – MRE Kálvin János Kiadója – KGRE Közép- és Kelet-Európai Missziói Tanulmányi Intézet. ([Sorozattípus:] *Missziológiai Tanulmányok* 5.) [S. a.] = {A továbbiakban: *Tatai István: Az Egyház és Izrael*; elektronikusan:

http://corvina.kre.hu:8080/phd/Tatai_0804.disszertacio.pdf.} 1-11., 79-183.

Zsengellér József: Az Ószövetség-értelmezés a zsidó-keresztény párbeszéd tükrében. In: *Protestáns Szemle*, (59. = ÚF 6.) 1997/1. 1-10. [F]

• A Tanak-vitához

Tüek, Jan-Heiner: Kereszténység gyökerek nélkül? Miért nem szabad kivenni az Ószövetséget a keresztény kánonból? In: Mérleg Online, 2016 02. 16.:
<http://www.merleg-digest.eu/keresztenyseg-gyokerek-nelkul-miert-nem-szabad-kivenni-az-oszovetseget-a-keresztény-kanonbol/>

➤ *A vita történelmi előzményeihez:*

Török István: Az Ószövetség értékelése. (Előadás az Országos Református Theologusszövetség 1935. évi konferenciáján, Veszprémben.) In: Dunántúli Protestáns Lap, (47.) 1936/25. (= június 21.) 112.; 1936/26. (= június 28.) 115-116.; 1936/27. (= július 5.) 119.; 1936/28. (= július 12.) 123-124.; 1936/29. (= július 19.) 127.

• A zsidókereszténység kérdéséhez

Tatai István: Az Egyház és Izrael, 191-206.

• Az ún. zsidómisszió ügyéhez (a fentiekben tárgyalt részletek mellett külön is)

Tatai István: Az Egyház és Izrael, 239-245.

➤ *A történelmi előzményekhez:*

Makkai Sándor – Czeglédy Sándor – Pákozdy László Márton: Meg van oldva! (Igehirdetőknek a zsidómisszióról. A zsidómissziói vasárnapra.) 1946. [F]
http://wesley.hu/sites/default/files/fajlok/makkai-czegledy-pakozdy_meg_van_oldva_1946.pdf

❖ *A ZSIDÓ-KERESZTÉNY PÁRBESZÉD ÚTJÁN (kronológiai rendben)*

• Dokumentumok (kronológiai rendben)_I.

Nostra Aetate. In: A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és előzményei. Szerk.: Cserhádi József & Fábíán Árpád. Budapest: Szent István Társulat. [1975⁴] 405-413.
[Magyarázat: 405-409.] = <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=9>

Az egyház és a zsidó nép. (1967). Az Egyházak Világtanácsa Hit és Egyházalkotmány Bizottsága nyilatkozata). In: Kizöldülő olajfa. Hivatalos megnyilatkozások a zsidókeresztény árbeszédben. (Szerk.: Dobos Károly Dániel – Nagypál Szabolcs.) Budapest: L'Harmattan. 2011. [Továbbiakban: Kizöldülő olajfa.] 89-104.

Irányelvek és útmutatások a „Nostra Aetate” című zsinati nyilatkozat 4. pontjának végrehajtásához. Kiadta a Zsidósággal Való Vallási Kapcsolatok Szentszéki Bizottsága. Vatikán, 1974. december 1. In: Reinhard Neudecker: Az egy Isten sok arca. Keresztény-Zsidó Párbeszéd Könyvtára 1., Magyar Keresztény-Zsidó Tanács - Mérleg kiadása, Budapest, 1992. 111-116. = In: Kizöldülő olajfa., 43-48. =

http://wesley.hu/sites/default/files/fajlok/iranyelvek_a_nostra_aetate_4_pontjanak_vegrehajtashoz_1974_0.pdf

Ökumenikus megfontolások a zsidókeresztény párbeszédéről. (1982.) Az Egyházak Világtanácsa nyilatkozata). In: Kizöldülő olajfa., 105-113.

Az egyházak és a zsidó nép. Egy új megértés felé: A sigtunai tanácskozás kijelentései. (1988.) Az Egyházak Világtanácsa nyilatkozata). In: Kizöldülő olajfa., 114-117.

A Magyarországi Református Egyház Zsinatának nyilatkozata a zsidósággal való kapcsolatáról. (Budapest, 1990. június.) In: Ökumenikus tanulmányi füzetek, 5. szám. [F] ([Témacím:] Zsinagóga és Egyház.) Budapest: Ökumenikus Tanulmányi Központ. 1993. 36-38.

Nagy Antal Mihály: Örök Szövetség. Sárospatak: A Sárospataki Református Kollégium Theológiai Akadémiájának kiadványai. 7. 1997. [2., bővített kiadás.] 355-380.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar nyilatkozata az antiszemitizmus és a faji megkülönböztetés ellen. (Budapest, 1992. október 26.) [F]:

<http://www.danielcsoport.hu/bunbanat/a-magyar-katolikus-puspoki-kar-nyilatkozata/> = In: Ökumenikus tanulmányi füzetek, 5. szám, 38-39.

Az elkötelezettség elmélyítése. Zsidó-keresztény párbeszéd a Canberrai Nagygyűlés (1991) után. (1992.) Az Egyházak Világtanácsa nyilatkozata). In: Kizöldülő olajfa..., 118-121.

Zsidók és keresztények közös vallási alapot keresnek, hogy hozzájáruljanak egy jobb világhoz. (1993.) A Nemzetközi Zsidó-Keresztény Tanács nyilatkozata). [F] In: Kizöldülő olajfa..., 127-135.

• **A dialógussal kapcsolatos kommentárok, szakirodalom**

Baumbach, Günther: A keresztény-zsidó párbeszéd (ösztonzések és új felismerések). In: Mérleg, (19.) 1983/2. 135-158. [F]:

http://wesley.hu/sites/default/files/fajlok/baumbach_a_kereszteny-zsido_parbeszed_merleg_83_02_135-158.pdf

Béky Gellért: A párbeszéd jegyében. [Recenziók: Schüte; Miquel; Spurensuche; Liogier; Rosa; Kehl és Arinze munkái] In: Mérleg, (37.) 2001/4. 469-476.

Lustiger bíboros és a függőleges vallás. [Quelle: esprit, 2007. október] In: Mérleg: (43.) 2007/3. 341-344.

Niewiadomski, József: Hogyan vált a hittani ellenfél gyűlölt ellenséggé? (Polémia a zsidósággal és a megváltás hite.) In: Mérleg, (22.) 1986/2. 128-136.

Zsidók és keresztények jövőbeli kapcsolatáról [...] Jan-Marie Lustiger [...] [Recenzió; quelle: La Documentation catholique, 199. január 3.] In: Mérleg: (38.) 2002/2. 216-220.

• **A Szombat c. folyóirat párbeszéd-sorozata (2008-2009):**

Biró Tamás: Párbeszéd a kirakós játékokról. (2008. október 2.):

<https://www.szombat.org/politika/3517-parbeszed-a-kirakos-jatekokrol>

Gábor György: Vallásközi monológ. (2008. augusztus 3.):

<https://www.szombat.org/politika/3493-vallaskozi-monolog>

Harmai Gábor: A nép, amely a szövetségeket és az ígéretek kapta. (2008. augusztus 3.):

<https://www.szombat.org/politika/3492-a-nep-amely-a-szovetsegeket-es-az-igereteket-kapta>

Karasszon István: Hablatyolás. (2008. július 3.):

<https://www.szombat.org/politika/3458-hablatyolas>

Ruff Tibor: Az Újszövetség: zsidó irodalom. (2008. szeptember 15.):

<https://www.szombat.org/politika/3507-az-ujszovetseg-zsido-irodalom>

Tillmann József: Megszólítva és kiszólítva. (2009. január 15.):

<https://www.szombat.org/politika/3765-megszolitva-es-kiszolitva>

Vajda Károly: I-sten félelme és a fejlődés félelme. (2008. október 13.):

<https://www.szombat.org/politika/3524-isten-felelme-es-a-fejlodes-felelme>

Vári György: A nyersség hasznáról és káráról. (2008. július 1.):

<https://www.szombat.org/politika/3435-a-nyerseseg-hasznarol-es-kararol>

Yeshayahu, Leibowitz: A közös zsidó-keresztény örökség. (2008. július 1.):

<https://www.szombat.org/politika/3436-yeshayahu-leibowitz-a-kozos-zsido-kereszteny-orokseg>

3. SOÁ ÉS EMLÉKEZET

*A Drancy-i nyilatkozat*_(Franciao., 97.09.30.). In: Vigilia, (74.) 2009/3. 231-234.

http://epa.oszk.hu/02900/02970/00823/pdf/EPA02970_vigilia_2009_03_230-234.pdf

Gyáni Gábor: A holokauszt magyar emlékezete. In: Élet és Irodalom, (58.) 2014/16. (= április 18.) = <https://www.es.hu/cikk/2014-04-18/gyani-gabor/a-holokauszt-magyar-emlekezete.html>
György Péter: Művészetterápia - Hogyan lehet közös a holokauszt emlékezete? In: Magyar narancs, 2013. június 27.: <http://magyarnarancs.hu/publicisztika/gyorgy-peter-muveszetterapia-hogyan-lehet-kozos-a-holokauszt-emlekezete-85405>

György Péter és Szabó B. András disputája a holokauszt emlékévkapcsán a PIM-ben. (2014. március 27.)_VIDEOFELVÉTEL:

https://www.youtube.com/watch?v=m_RsZMRnRV0&feature=youtu.be&t=1s

Majsai Tamás: Testvéri gondolatok Magyarország keresztényeihez, keresztény egyháztagjaihoz és keresztény egyházi vezetőihez a Soá magyarországi drámájának 60. évfordulója alkalmával. In: Élet és Irodalom, (48.) 2004/16. (IV. 16.) 10-11. =

http://www.wesley.hu/sites/default/files/fajlok/Testv%C3%A9ri%20gondolatok_0.pdf

Nádas Péter: Emlékmű. The Memorial to the Murdered Jews of Europe. In: Élet és Irodalom, (54.) 2010/18. (= május 7.): <http://www.es.hu/index.php?view=doc:25840>

Szita Szabolcs: A jeruzsálemi Jad Vasém Emlékhely létrejötte és tevékenysége. In: Magyarország 144., op. cit., 212-232. [F]

Szűcs Teri: A mi emlékvünk. In: Jelenkor, (58.) 2015/2. 217-220.:

<http://www.jelenkor.net/userfiles/archivum/2015-2-teljes.pdf>

• BOTLATÓKÖVEK

Botlatókő: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Botlat%C3%B3k%C5%91>

Csordás Lajos: Emlékezni lépten-nyomon. "Botlókövek" a holokauszt áldozataiért. In: Népszabadság, 2007. április 27. = <http://www.2b-org.hu/sajto104.html>

A macskakövek emlékezete. Nagy Edina beszélget Günter Demnig képzőművésszel és Böröcz Lászlóval, a 2B Galéria vezetőjével [2007. május] [F] = http://balkon.art/1998-2007/2007/2007_5/09macskakovek.html

4. MISCELLANEA

Terray László: Izrael és az evangélium. 150 éves a Norvég Egyházi Misszió. Budapest: Az Egyház és a Zsidóság norvég egyházi szolgálat kiadása. 1994. [F]

*

SEGÉDLETEK

KÉZIKÖNYVEK, BIBLIOGRÁFIÁK, EGYÉB TANULMÁNYI QUELLÉK

A holokauszt és a keresztény világ. Szembenezés a múlttal és a jövő kihívásaival. Szerkesztette: Carol Rittner, Stephen D. Smith és Irena Steinfeldt. Pécs-Budapest: Egyházforum-Balassi. 2009. [Alapvető ismereteket közlő OLVASÓKÖNYV. A benne foglaltakat kik-ki a hiányzó ismereteinek pótlására, illetve a már meglévőket kiegészítő, erősítő céllal olvashatja.]

A holokauszt krónikája. Budapest: Park Könyvkiadó. Főszerkesztő: Szalay Marianne. 2004.

A magyarországi Holokauszt bibliográfiája. I-II. (Szerkesztette: Randolph L. Braham.)

Budapest: Park Könyvkiadó, 2010.: <http://mek.oszk.hu/16100/16180/16180.pdf>

Allerhand, Jacob: A zsidóság története. Az első szentély pusztulásától a Talmud lezárásáig bibliai bevezetéssel. Budapest: MIOK. (Alef-könyvek). 1987.

Attias, Jean-Christophe – Benbassa, Esther: A zsidó kultúra lexikona. Budapest: balassi Kiadó. [2003.]

Bódi Zsuzsanna – Máté Mihály: Magyarországi cigány holokauszt / [...] Válogatott bibliográfia / [...]. In: Bódi Zsuzsanna (Szerk.): Soha többé... / [...] Visszaemlékezések a holokausztra. / [...] Budapest: Magyar Néprajzi Társaság. 2000. 112-134. ([Sorozatszám:] Cigány Néprajzi Tanulmányok, 9.) =
https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/romaszovegtar/Soha_tobb%C3%A9_cigany_neprajzi_tanulmanyok_8.pdf

Braham, Randolph L.: A népiirtás politikája. A Holocaust Magyarországon. Budapest: belváros Könyvkiadó. I-II. 1997[2].

E-editio-k:

<http://mek.oszk.hu/11500/11506/>

I.: <http://mek.oszk.hu/11500/11506/html/4.brahamkotet1.pdf>

- nem korrektúrázott html-verzióban:

<http://mek.oszk.hu/11500/11506/html/4.brahamkotet1.htm>

II.: <http://mek.oszk.hu/11500/11506/html/4.brahamkotet2.pdf>

- nem korrektúrázott html-verzióban:

<http://mek.oszk.hu/11500/11506/html/4.brahamkotet2.htm>

Gonda László: A zsidóság Magyarországon 1526-1945. Budapest: Századvég. 1992.

Johnson, Paul: A zsidók története. Budapest: Európa Könyvkiadó. 2005.

Karsai László: *Holokauszt*. Pannonica Kiadó. [S. l.] 2001.

Prekup Anikó: A zsidóság Közép- és Kelet-Európában a 19-20. században. Debrecen: Csokonai Kiadó. (Történelmi Kézikönyvtár). 1997.

Purcsi Barna Gyula: A cigánykérdés „gyökeres és végleges megoldása”. Tanulmányok a XX. századi „cigánykérdés” történetéből. (A Porrajmos, a II. világháborús cigány népiirtás 60. évfordulójára.) Debrecen: Csokonai Kiadó. 2004.

Romák a magyar történetírásban. Bibliográfia és digitális szövegtár. (Összeállította: Binder Mátyás.) [T.n.a.q.: 2013.] =

https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/ROMAK_A_MAGYAR_TOERTENETIRASBAN_bibliografia.pdf

Untermann, Alan: Zsidó hagyományok lexikona. Budapest: helikon Kiadó. 1999. [Orig.: 1997.]

Zsidó lexikon. Szerkesztette: Újvári Péter. Budapest: Zsidó Lexikon. 1929. [Reprint: 1987.]

Webes elérhetősége: <http://mek.niif.hu/04000/04093/html/index.htm>

Önálló WEB-quellék:

CENTROPA. A magyar zsidóság 20. századi története képekben és személyes történetekben elbeszélve. = <http://www.centropa.org/hu>

Alapítvány a társadalmi emlékezetért: <http://zachor.hu/>

A magyar társadalomtudományok digitális archívuma/Zsidókérdés:

http://mtdaportal.extra.hu/Bokk_zsidokerdes.html

A Holokauszt Magyarországon: <http://www.holokausztmagyarorszagon.hu>